

STIJGENDE WERKELOOSHEID

28 april 1972

Goedenavond, vrienden.

Bij het begin van de bijeenkomst moet ik u erop wijzen dat wij niet alwetend of onfeilbaar zijn. Denkt zelf na en vormt uzelf een oordeel. Ons onderwerp moet actueel zijn. Ik zou daarom iets willen zeggen over:

STIJGENDE WERKELOOSHEID

Mogelijk vraagt u zich af of een dergelijk onderwerp geestelijk van belang kan zijn. Na afloop kunt u zich hierover eveneens zelf een oordeel vormen. Ik weet wel dat er op het ogenblik enkele mensen op de maan lopen. Maar ik geloof niet dat een dergelijke - op zichzelf grootse - prestatie je er blind voor zou moeten maken dat een groot deel van deze wereld in zijn geheel eveneens bezig is naar de maan te gaan, economisch, politiek en anderszins. Wanneer ik boven dit onderwerpje "stijgende werkeloosheid" zet, zo is de reden zeker niet dat ik zozeer meegevoel met de arme werkelozen. Mogelijk vindt u dit wreed, maar ik kijk meer naar de achtergronden en oorzaken dan naar het mogelijk lijden van enkelingen. Laat ons eens zien wat er in feite aan de hand is en hiervoor de Akzo nemen, daar dit punt voor u nog steeds actueel is. Wij hebben hier te maken met een internationaal concern. Dit betekent dat het bedrijf nimmer werkelijk te vangen zal zijn binnen de regels en wetten van een enkel land. Er kan altijd een spel worden gespeeld waarbij men zowel gelden als opdrachten heen en weer schuift tussen uw land, België, Duitsland, de USA, Frankrijk en Zwitserland. Een dergelijk concern is dus voor plaatselijke autoriteiten heel moeilijk te pakken. Er zijn meer van dergelijke bedrijven van dezelfde soort opbouw en ik leg er nogmaals de nadruk op dat ik dit bedrijf dus alleen als voorbeeld heb genomen voor ontwikkelingen die ook elders mogelijk zijn.

In Nederland was een grote industrie die synthetische vezels vervaardigt, de AKU. Dit bedrijf voelde de noodzaak een meer internationale afzet en productiemogelijkheid te vinden. Men knoopte daarom banden aan met een groot Duits concern waarmee men overigens in de jaren 1937 tot 1939 reeds over de mogelijkheid tot fusering had onderhandeld. In de belangengroep kwamen iets later nog een groot Frans bedrijf en een Amerikaans bedrijf dat op zich weer deel uitmaakte van een belangrijk en groot concern. Deze groep kwam tot samenwerking, omdat men meende zo de markt voor synthetische vezels en eindproducten daarvan in de hand te kunnen houden. Men maakte daarbij de fout uit te gaan van een mogelijkheid zijn producten in een steeds toenemende mate af te zetten, daar men immers de gehele markt beheerste, waarbij men vergat dat de mensen op een gegeven ogenblik genoeg zouden kunnen krijgen van het product, het te duur zouden kunnen vinden, of om andere redenen zouden kunnen uitwijken naar andere producten. Hierdoor viel op een gegeven ogenblik de afzetmogelijkheid steeds verder terug. Nu is een concern als dit, zoals u zult begrijpen, niet een kwestie van een enkele of enkele grote fabrieken, maar is het in feite opgebouwd uit een groot aantal kleinere bedrijven. Akzo is dus geen kwestie van enkele grote bedrijven, maar omvat, schrikt u niet, in het geheel 107 verschillende bedrijfjes en bedrijven waarvan sommigen verouderd zijn, anderen redelijk bij de tijd, terwijl weer andere bedrijven zeer nieuw en modern van opzet zijn.

Bij sterk afnemende vraag zal een dergelijk concern zich af gaan vragen wat er gedaan moet worden om eigen winst zeker te stellen en een voortdurende groei daarvan mogelijk te maken, terwijl men gelijktijdig zijn beheersing van de markt wil handhaven. Het eerste wat men zal doen, is dié bedrijven sluiten waarvan men de productie op eenvoudige wijze naar de grotere bedrijven kan overhevelen, zonder dat hierdoor de entree in een bepaald land of een bepaalde gemeenschap telooft.

Je kunt dan door blijven leveren en verder groeiende winsten blijven maken, terwijl men gelijktijdig alle overbodige productie stil kan leggen op een ogenblik, wanneer de aanwezige voorraden een dergelijke omschakeling zonder moeite mogelijk maken. Bij het geheel van de te nemen maatregelen houdt men er verder rekening mee dat de situatie binnen enkele jaren kan veranderen. Er zijn chemische bedrijven die op soortgelijke wijze werken, staalverwerkende groepen die eveneens tot dergelijke maatregelen komen, olieverwerkende industrieën die eveneens met hun uitbreidingen vooruitlopen op een groeiende vraag en daardoor in een gelijksoortige situatie terecht zouden kunnen komen. Kort en goed, dit is een situatie die op elk gebied voor zal kunnen komen.

Een van de eerste oorzaken voor deze ontwikkeling is de bij alle grote bedrijven en zelfs instanties aanwezige neiging zich steeds verder uit te blijven breiden. Zeer rationeel gaat men daarbij overigens niet te werk. Wanneer er sprake is van een groot concern, zo weet men dat miljoenen worden uitgegeven voor registratie. Of er dan een afdeling is die onnodig enkele honderden guldens meer gebruikt per tijdseenheid, daarop let men niet zo zeer: het komt immers toch van de grote hoop. In de productie, maar vooral in de administratieve sector, komen dan ook heel wat overbodige uitgaven voor, terwijl ook in de sector reclame en public relations vaak onnodig veel geld wordt uitgegeven. Geld dat betaald moet worden door de verbruiker, zoals u zult begrijpen. Het kapitaal moet nu eenmaal een behoorlijk rendement opleveren, daarvan kan men niet afzien. Het gevolg is dat in vele gevallen de prijzen veel te hoog worden, juist als gevolg van grove onzorgvuldigheid ten aanzien van bijkomende kosten. In het concern zal men redeneren dat dit niet van belang is, omdat het in vergelijk met het gehele kostenpakket uiteindelijk per afdeling gaat om in verhouding zeer kleine bedragen. Wat men vergeet is dat vele kleintjes een grote maken en dat die grote uiteindelijk wordt verhaald op het publiek dat het product moet kopen.

Laat mij u een voorbeeld geven dat mogelijk meer tot u spreekt. U koopt een stuk toiletzeep, prijs f 1.50, merk algemeen bekend. Goed geparfumeerd. Het stuk zeep zelf kost aan de fabriek, kaal, maar alle kosten tot zover inbegrepen en winst ingerekend, rond 23 cent. Daarbij komt voor verpakking en verzending rond 15 cent. Daarbij komt voor reclame, administratie, uitstaande gelden, rond 45 cent. De resterende 57 cent worden opgesoupeerd door de winstnemingen van groothandel en detaillist. Volgens mij is hier iets fout, daar reclame en verpakking tezamen veel meer kosten dan het product. Ik zou iets dergelijks niet tolerabel vinden. Toch is uw maatschappij opgebouwd op een steeds groeiende tolerantie van kosten die met het product zelf niets te maken hebben. Waar u ook gaat kijken, overal meent men: wanneer de eindprijs nog betaald wordt door de mensen, is het systeem in orde. Men zal zelden of nooit stellen: wanneer ik een product goedkoper kan leveren dien ik dit ook te doen. Ik neem als tweede voorbeeld bepaalde radio toestelletjes, gemaakt in uw land. Zij kosten de verbruiker rond f130. Aan de fabriek kost ditzelfde apparaat - arbeid plus onderdelen - nog geen 25 gulden of mogelijk 30 gulden. De rest van de kostprijs wordt voor u bepaald door administratie, verdeelingskosten, winstnemingen en reclame, plus misschien nog iets voor de z. g. ingebouwde service. Ik zou vele dergelijke voorbeelden op elk terrein kunnen geven.

In uw maatschappij speelt de consument kennelijk geen rol, ook al heeft men hem wel nodig. De nadruk ligt niet op zijn werkelijke wensen en belangen, maar eerder op een vaak geheel overbodig dienstenpakket dat men ongewenst bijlevert en dat in wezen een vaak zeer groot deel van de te betalen prijs bepaalt. Kun je je dienstenpakket niet verder opvoeren, dan beperkt men de productie - niet omdat er geen verdere mogelijkheden tot vinden van afzet zijn, maar omdat anders de winst in het gedrang komt. Dit kenmerkt de ontwikkelingen bij de Akzo, maar is evenzeer kenmerkend voor hetgeen er bij verschillende grote industrieën van voornamelijk internationaal karakter op het ogenblik aan het gebeuren is. De vraag is maar waarom al die bedrijven zo enorm staan te dringen om de mensen een groot en vaak niet gewenst of overbodig dienstenpakket te leveren tezamen met het product dat hij wel wenst en werkelijk nodig heeft.

Volgens mij is de werkelijke oorzaak voor een dergelijke houding waarbij overbodige arbeidsintensiteiten worden geschapen, vooral te danken aan de algemeen verkeerde stelling dat arbeid heilig is.

Men gaat uit van het standpunt dat werk een groot voorrecht is voor eenieder, zodat eenieder daaraan deelachtig moet worden. Want wie niet werkt, zal ook niet eten en dus is het voor elke mens een voorrecht, wanneer hij zich acht of meer uren per dag de pokken mag werken. Ik vind dit maar een vreemde opvatting. Is de mens dan werkelijk geboren om geheel zijn leven in fabrieken te staan of op kantoren te zitten? Is de mens gemaakt om, zolang het daglicht is, bezig te zijn in meestal enigszins bedompte lokaliteiten om daarna, wanneer het avond wordt, naar huis te snellen, zich achter de krant te nestelen, om zich vervolgens bezig te houden met de meestal nogal vertekende waarheden die verschillende tv.-programma's hem voortdurend voorgoochelen? Ik meen dat de mens daarvoor niet geschapen of bedoeld is. Maar diezelfde mens heeft een maatschappij opgebouwd waarin hij, mogelijk door gewoonten van lange duur, een gedragspatroon tot stand heeft gebracht waaraan hij zich niet meer weet te onttrekken. Zelfs in landen als Rusland is het tegenwoordig kennelijk onaanvaardbaar dat geen winsten worden gemaakt. Zelfs daar eist men dat een fabriek – zelfs bij levering binnen eigen land – winst maakt. Maar waarom eigenlijk? Waarom is die winst dan zo noodzakelijk? Om overbodige zaken te kunnen bekostigen waar de meeste mensen geen behoefte aan hebben? Wat heeft een mens nodig om gelukkig te leven? Hij heeft een zeker minimum aan levensmiddelen nodig, een maximum aan bewegingsvrijheid en verder de mogelijkheid met anderen te communiceren, bij hen te behoren.

Het probleem van de stijgende werkeloosheid is in feite geen vraagstuk dat economisch onoplosbaar is, hoe moeilijk men er ook over doet op grond van een psychische dwang. Het probleem van de werkeloosheid is ook niet dat die in wezen zo verwerpelijk is. Je hebt in feite altijd een zekere arbeidsreserve van node en waar deze ontbreekt, zul je voor bepaalde werkjes tegen hoge kosten arbeidskrachten moeten importeren, zoals uw land dan ook doet, evenals vele andere Westerse landen. Maar de mensen hebben een gevoel van: werkt iemand niet? Dan moet hij wel rijk zijn. Niet? Dan telt zo iemand niet werkelijk meer mee, want dan leeft hij op onze kosten, dan bestaat hij van de bedeling. De mens die geen werk heeft dient zich, zo voelen de meesten, ook de werkelozen dit, zich schuldig te gevoelen, want arbeid is een noodzaak, niet een uit het ik voortkomende actie die een uitdrukking wordt van zowel eigen geneigdheid als eigen deelzijn van de gemeenschap. De mens wordt immers als werkelijk lid van de gemeenschap eerst aarzelend aanvaard op grond van zijn economische activiteiten.

De moeilijkheid is dus in de eerste plaats een mentaliteitskwestie. Deze heeft gevoerd tot een zekere clenvorming in de maatschappij. Er zijn binnen de maatschappij overal kleinere groepen ontstaan, die in hun gedrag mij sterk doen denken aan de stamverbanden die bijvoorbeeld in het stenen tijdperk optreden. Wanneer er een bepaalde instantie is – regering of anderszins – zo is deze instantie een eenheid. De leden steunen elkaar en verdedigen elkaar tegen de buitenwereld of er nu werkelijke fouten gemaakt zijn of niet. Men behoort tezamen en voelt ergens: ons aanzien is gebonden aan de groep. Zo zijn er overal in de maatschappij vele van dergelijke groepen te vinden die elkaar beconcurreren. Wanneer u bijvoorbeeld in eigen land eens kijkt naar verschillende rijksinstanties, zo zal u zonder meer opvallen dat geheel verschillende groepen – overbodig – geheel gelijke onderzoeken doen, bepaalde verantwoordelijkheden voor zich opeisen, steeds weer tegen alles in, zelfs tegen beter weten in soms, hun plannen proberen door te zetten, dan wel met elkaar in strijd komen, doordat verschillende clans elk een eigen ontwerp voor het zelfde project proberen door te zetten – met als gevolg dat er op een zeer kostbare wijze niets gebeurt.

Zeker, het zijn mogelijk alleen maar prestigekwesties, naar zij worden door de betrokken gevoeld als een soort heilige oorlog, waarbij men elkaar met zelfde ernst bestrijdt als eens groepen trachtten de toegang tot een bepaald dal met enkele mooie grotten vooral af te sluiten voor elke vreemdeling. Bij de oude stammen werd soms een vreemdeling wel aanvaard. Maar dan moest hij alle regels van de groep, juist of onjuist, aanvaarden, meer werk doen dan alle anderen als een soort krullenjongen. Later kon hij zich dan mogelijk in de gemeenschap als volwaardig lid opwerken. Maar indien er ook maar enige aarzeling in de algehele onderwerping te bemerken was, sneed men toch liever een vreemde maar meteen de keel af. Nu snijdt men elkaar natuurlijk niet meer letterlijk de keel af.

Maar er zijn heel wat groepen van besturenden te vinden, zowel in bedrijven als elders die van de nieuwelinge gehoorzame en kritiekloze aanvaarding eisen van alles wat is. Aarzelt hij ook maar even, dan wordt hij er uitgewerkt en zo mogelijk ook moreel afgeslacht.

De bestrevingen van een dergelijke groep hebben alleen nog indirect en soms zelfs geheel niets meer te maken met de werkelijke behoeften van de samenleving. In de meeste gevallen staan zij, ondanks hun projecten die voor de werkelijkheid bedoeld zijn, geheel buiten die werkelijkheid waarin zij beweren iets op te bouwen en in stand te houden. De leden hebben vaak in feite alleen nog maar interesse voor het aanzien van de groep waarbij men zich aangesloten heeft, en vinden het belangrijker een concurrent een vlieg af te vangen dan de wereld te verbeteren - al spreken zij over dit laatste vaak het meeste.

Zo is de wereld op het ogenblik overal verdeeld in kleine groepen die voortdurend bezig zijn hun eigen onfeilbaarheid, hun gelijk, tegenover de gehele wereld te verdedigen, ongeacht wie de kosten betaalt. Dit is onder meer aansprakelijk voor grote verspillingen, maar ook voor een grote blindheid in menig opzicht, en een geheimhouding die eerder gevaarlijk dan nuttig is. Ik denk bijvoorbeeld niet dat de doorsnee Amerikaan zich erg prettig zal gevoelen, wanneer hij erachter komt wat in zekere industrieën in zijn naam en deels met zijn geld wordt geproduceerd. Want er worden heel aardige bommen gemaakt. Zo is er bijvoorbeeld een antipersonen granaat die gebruikt kan worden tegen een betonnen wand met een maximumdikte van 2 meter of bijvoorbeeld een meter beton met staalpantering van 1 duim. Je vuurt deze granaat af en het ding vreet zich door de muur van bijvoorbeeld een schuilkelder of bunker en spat daarna uiteen in een aantal kleine bommetjes die fragmenteren in zeer kleine naaldjes en hoekstukjes, zodat eenieder in de ruimte gewond of dood zal zijn. Mogelijk denkt u dat dit voor de ontwerpers genoeg was. Maar neen. Je zou bij metalen splinters de mensen misschien nog te gemakkelijk kunnen helpen, zo menen zij, dus maken zij de bommen van een plastic die niet reageert op x-stralen en een doorlaatbaarheid daarvoor heeft, ongeveer gelijk aan die van het menselijke lichaam, zodat een snel ingrijpen en juist opereren van de slachtoffers niet goed mogelijk is.

Ik kan u nog meer van dergelijke vriendelijk wapens noemen. Door dezelfde industrie wordt op het ogenblik een bom ontwikkeld die rond 700 kg. totaal weegt en bestemd is voor luchtbombardementen. Het ding is geladen met 3000 kleine balletjes die napalm bevatten. De bom kan zo worden gesteld dat hij op een bepaalde hoogte, in casu ongeveer 15 meter boven de bodem explodeert. De spreiding van de kleine napalmbolletjes bedraagt onder de gunstigste condities tot 5 km. Iedereen die door een dergelijk bommetje getroffen wordt, kun je wel afschrijven. Niet dat veel mensen dergelijke wrede wapens begeren. Maar er is de illusie dat men altijd met wapens sterker dan anderen moet zijn, zodat men in bepaalde kringen de wreedheid van dergelijke wapens als bijkomstig beschouwt, terwijl men tracht te voorkomen dat degenen, die hierover anders zouden denken, aan de weet zouden komen wat voor wapens wel ontwikkeld worden. En wanneer zoiets toch bekend wordt, dan beweert men onmiddellijk dat dergelijke wapens niet worden gemaakt om te gebruiken, maar alleen om allen vrees in de boezemen.

Let wel: ik beweer niet dat dergelijke wapens zonder meer in de wereld verbreid worden of verkocht worden. Gewone wapens natuurlijk wel. Want zaken zijn zaken en het is mij bekend dat een en dezelfde firma in de USA op het ogenblik langs verschillende wegen gelijktijdig levert aan de opstandelingen in Angola en het Portugese gouvernement. Wat alleen maar een normaal voorbeeld is van de normale wapenhandel waaraan ook landen als Duitsland, België, Frankrijk, Oostblokstaten en bepaalde groepen in uw eigen land deelhebben. Helaas zijn er heel wat mensen die wel de wapenhandel afkeuren, maar gelijktijdig stellen dat de verschrikkelijke wapens voor de verdediging van 'de vrijheid' nu eenmaal noodzakelijk zijn. Verder denken zij niet na en beseffen bijvoorbeeld niet dat het door sommigen bejubelde wapen, dat napalm over een groot oppervlak kan verspreiden, oorspronkelijk ontworpen werd om biologische wapens te verspreiden. Daarbij zou de hoogte van explosie voor de bom op rond 800 m. gebracht zijn en deze uitgeworpen cultures zouden dan een gebied van rond 30 km² onmiddellijk bereiken. Dergelijke denkbeelden zijn volgens mij eenvoudig onmenselijk.

Of dit iets met toenemende werkeloosheid te maken heeft? Volgens mij wel. Want wanneer een dergelijke industrie weg zou vallen, zou dit voor de USA bij het bedrijf zelf en de toeleveringsbedrijven een verlies van ca. 130.000 arbeidsplaatsen betekenen. Iets wat zelfs de meest menselijk denkende overheid natuurlijk niet kan hebben. Ook zonder dit stijgt de werkeloosheid in het land reeds snel genoeg. Dus bevordert men uit economische overwegingen het maken van wapens, ook zoals de door mij genoemde, en koopt men deze met gelden van de gemeenschap aan, opdat toch vooral zoveel mogelijk mensen door arbeid hun brood zouden kunnen verdienen. Volgens mij is hier wel sprake van een geheel verkeerde mentaliteit, daar de gelden, gebruikt voor de aankoop van wapens voldoende zijn om rond 100.000 mensen een zeer redelijk bestaan zonder arbeid te geven. Maar dit alles klinkt erg negatief en er moet toch ook een meer positieve kant zijn. Laat ons daarnaar zoeken.

Laat ons ons in de eerste plaats eens afvragen of het bestaan met een minimum aan arbeid nu werkelijk zo verwerpelijk is. Ik dacht van niet. Ik meende dat het ook niet zo belangrijk is dat er steeds meer winsten gemaakt kunnen worden wat uiteindelijk alleen maar aanleiding wordt tot inflaties en ander onheil voor de mensen. Volgens mij is het eerder belangrijk dat de mensen goed en gelukkig kunnen leven. Goed leven is niet in de eerste plaats afhankelijk van een zo groot mogelijke circulatie van geld, maar van de kwaliteit en bruikbaarheid van het product. Dat wil zeggen dat je datgene wat men werkelijk nodig heeft, zal moeten produceren met een minimum aan grondstoffen en een maximum aan kwaliteit. Indien men eens niet in de eerste plaats zou kijken naar mogelijke winsten en eventuele verliezen, maar rekening zou houden met werkelijke behoeften, zou men vele zaken bruikbaar en vooral beter kunnen maken dan nu het geval is. Zo zou men bijvoorbeeld auto's kunnen maken die 20 tot 30 jaren meegaan, zonder grote kosten een reparaties. Ford heeft indertijd zijn "Thin Lizzy" op een dergelijke wijze gemaakt en zelfs nu lopen er nog in verschillende delen van de wereld deze oude wagentjes na een voortdurend gebruik van meer dan 50 jaren. Bovendien zou men met een dergelijke degelijke constructie heel wat ellende en blikshade in het wegverkeer kunnen voorkomen, terwijl vreemd genoeg het vervaardigen van een dergelijk werkelijk goed product wel een inkrimpen van de jaarlijkse productie zou betekenen, maar de feitelijke kostprijs van een dergelijk voertuig niet die van de huidige voertuigen te boven hoeft te gaan. Dus bij gelijke aanschaf een wagen die veel langer meegaat, terwijl het aantal diensten die de wagen nodig heeft, - service en degelijke - afneemt. Zeker: er zou dus heel wat minder werk daardoor ontstaan en zo zouden vele mensen dus minder of geen werk meer hebben. Maar op zich is het wel degelijk mogelijk en het is zelfs voordelig, zolang, wij ons niet afvragen hoe wij vooral zo veel mogelijk kunnen verdienen en eenieder aan het werk houden.

Er zou trouwens nog heel wat meer moeten veranderen, ook de verhouding tussen de mensen. Ik vind het bijvoorbeeld niet bepaald mooi of noodzakelijk dat een vrouw die gescheiden is, alimentatie krijgt en, wanneer haar man werkeloos wordt of niet betaalt, bij de sociale dienst terecht komt. Ik ben van mening dat elke mens recht heeft op hetgeen hij voor zijn bestaan van node heeft, zeker, wanneer de gemeenschap meer dan het noodzakelijke weet te produceren. Ik meen echter dat het afhankelijk stellen van dit basisonderhoud van bepaalde verrichtingen of in casu, een recht op alimentatie, eenvoudig krankzinnig is. Bovendien meen ik dat een man zowel als een vrouw iets dient bij te dragen aan het welzijn en geluk van de gemeenschap en op grond hiervan alleen reeds een voldoende deel van de productie van de gehele gemeenschap voor zich op kunnen eisen, zelfs wanneer zij niet zelf en direct bijdragen tot die productie. Voor de vrouw lijkt mij dit bovendien een heel wat betere situatie dan die waarin zij nu verkeert, terwijl ook de man er beter aan toe zal zijn. Een vrouw hoeft dan niet meer door twist middelen van de man af te persen, zij hoeft niet meer te huwen of gehuwd te blijven, omdat toevallig een man zo rijk is of een zo goede baan heeft. Wanneer een vrouw onder deze omstandigheden een relatie met een man aangaat, zal zij dit doen uit liefde. Zij hoeft - om het eens hard te zeggen - zich niet meer te verkopen om een deftige dame met veel geld te kunnen zijn.

Zo meen ik dat werkeloosheid, zoals deze nu bestaat, niet meer hoeft voor te komen, wanneer eenieder in de gemeenschap bereid is genoeg te nemen met een redelijk deel van het totaal product en niemand tracht voor zich het merendeel van de gezamenlijks productie op te eisen.

Het is bijvoorbeeld volgens mij krankzinnig dat in sommige landen een klasse die nog geen 3% bedraagt van de totale bevolking, meer dan 40% van het nationaal product of het equivalent daarvan voor zich verbruikt. Toch is zo iets in vele landen nog steeds het geval. Indien men gelijkelijk zou delen in de productie, zouden de leden van de groep natuurlijk minder tijd aan arbeid voor het geheel hoeven te besteden. Dit betekent niet dat zij dan niets meer doen, maar wel dat eenieder dan over voldoende tijd beschikt om voor zich de dingen te maken die hij voor zich buiten de normproductie om wenst.

Nu meent men: iemand die werkeloos is, mag geheel niet werken. Maar er is bijvoorbeeld een woningtekort. Waarom zou die man dan, nu hij toch niets te doen heeft, voor zich geen woning mogen bouwen? Indien hij bereid is anderen te helpen die ook iets willen doen, zal het hem mijns inziens zelfs mogelijk zijn, aan de materialen te komen die hij nodig heeft. De werkeloze zou dan voor zich kunnen werken en gelijktijdig de gemeenschap van bepaalde problemen ontlasten. Waarom acht men zo iets dan niet geoorloofd? Omdat een huis geld waard kan zijn? Maar de man ontnemt niemand iets wanneer hij iets maakt in een tijd waarin hij toch niet voor de gemeenschap productief kan zijn. Omdat hij niet over de goedgekeurde bouwplannen beschikt? Hij bouwt voor zichzelf en zal dus heus wel alles doen om de zaak goed en stevig te bouwen. Je woont uiteindelijk niet in een huis, omdat het door een architect is ontworpen of omdat bepaalde materialen gebruikt zijn bij de bouw, maar omdat je een plek wilt hebben die van jou is, een plek waar je je terug kunt trekken, zonder door de gemeenschap gestoord te worden. Waarom dan net doen of het werkelijk belangrijk is dat alleen bepaalde materialen gebruikt worden dat de indeling en techniek aan bepaalde vaste normen beantwoorden? Men zou kunnen volstaan met een controle of de woning veilig is om in te wonen. Bij commerciële bouw liggen de zaken anders: daar zouden voorschriften een beperking kunnen betekenen van het helaas maar al te zeer gangbare bedrog waarbij bepaalde voorzieningen wel beloofd, maar niet werkelijk getroffen worden en gespecificeerde duurdere materialen, zonder dat er iets over gezegd wordt, door goedkopere en slechtere worden vervangen.

Er zijn andere punten die men zou moeten overwegen. Zo is althans een deel van de werkelozen mede te wijten aan het feit dat men grond- en pacht prijzen zo sterk heeft opgedreven dat het steeds moeilijker wordt in de landbouw een redelijk levensonderhoud te verdienen zonder grote investeringen, die dan in verhouding tot een rendement te hoog zijn. Stel nu eens dat men een bepaalde normprijs voor alle landbouwgronden zou stellen waarbij zowel koop als pacht op redelijke wijze geregeld worden. Stel dat ook alle bouwgrond voor eenzelfde prijs verkocht of verhuurd dient te worden. Het speculatieve en winsteffect zou dan op dit gebied natuurlijk wegvallen. Daar tegenover staat echter dat men landbouw weer gemakkelijk maakt en ook het voor jezelf de grond bewerken attractiever wordt. Er zouden meer mensen weer in de landbouw kunnen gaan werken, maar men zou ook eerder voldoende tuinen en parken in stadsgebieden aan kunnen leggen, zonder daardoor de huizen in die buurt onbetaalbaar te maken. Hierdoor zouden volgens mij zelfs in de steden mogelijkheden ontstaan voor mensen die nu misschien te oud zijn of werkeloos zijn, maar die dan in gemeenschappelijke tuinen enzovoort zouden kunnen werken en tezamen trots zouden kunnen zeggen: ik bouw iets op, niet omdat ik moet, omdat ik niets anders kan dan dit, maar omdat ik dit wil.

Als mens leef je in een wereld die sterk conditionerend optreedt. Je wordt bepaald door erfelijkheid en milieu. Zo is het altijd geweest. Maar moeten wij dan nu maar aannemen dat een dergelijke vorm van gelijkschakelende conditionering, het enige juiste is? Als mens ben je toch wel iets meer dan een materieel mechanisme dat alleen maar gelukkig kan zijn wanneer het zichzelf vet kan vreten en anderen kan verscheuren. Je mens heeft een geest die alleen werkelijk bewuster kan worden en inhoud kan geven aan het stoffelijke bestaan, wanneer er een zekere mate van harmonie beleefd kan worden. Wanneer er begrip, uitbreiding van besef is, komt de geest eerst werkelijk tot haar recht. Daarmede komt zij heel wat verder dan door een wereldontvluchting in contemplaties en meditaties. De geest komt het verst, wanneer er sprake is van een bewust verweven zijn met de rest van de mensheid. Zouden wij dan de geestelijke waarheidsbehoefte, zowel als de geestelijke krachten mogelijk toch wat zwaarder kunnen laten tellen dan normaal schijnt te zijn en haar stellen tegenover de normen van conditionering die de gemeenschap pleegt te hanteren?

Zouden wij denkbeelden als werkeloosheid mogelijk van de wereld weg kunnen vagen door te stellen dat winst niet belangrijk is en dat een bepaalde werktijd of een steeds hoger loon evenmin belangrijk is? Zou de wereld er niet beter aan toe zijn, wanneer de gemeenschap zou stellen: dit is het door ons gezamenlijk bepaalde minimum van levensonderhoud, daarop baseren wij ons en wie meer wil, moet dit zelfstandig en voor zichzelf tot stand brengen? Op de wereld schept men, uit goede bedoelingen overigens vaak, de meest krankzinnige situaties. En wanneer je het op de keper beschouwt, zijn al die zaken voor de geest eerder schadelijk dan goed.

Bedenk dat wij allen ergens leven uit God - of, indien u daaraan de voorkeur geeft - uit het onbekende. Er is iets wat in u bestaat; zo goed als in elk dier, elke plant, in elk organisme. Waar maar één levende cel bestaat, is ook iets van besef aanwezig en iets van levenskracht. Moeten wij die levenskracht dan maar verspillen? Moeten wij het leven uitroeien en daarmee ook onszelf de levenskracht ontnemen? Moeten wij maar zeggen: zolang er maar winst is en wij allen steeds meer kunnen verbruiken, zijn wij gelukkig of zullen wij dit wel worden? Ik dacht dat een geest die te sterk gebonden is aan allerhande materiële zaken het zwaar zal hebben in de geest zelf, wanneer hij in de lichtende sferen vertoeft, omdat het die geest toch wel zeer zwaar zal vallen met de uitbreiding van besef ook maar iets verder te komen dan een toch nog heel sterk in vormen uitgedrukt zomerland.

Ik wil nu maar niet spraken over de vreemde wijze waarop de mens de natuur behandelt. Men stelt bijvoorbeeld: Olie die in zee zinkt, maakt de stranden niet vuil, dus dat is niet zo erg. Weet u wat het afbraakproces van olie betekent? Dit is een oxidatieproces. De afbraak van 1 liter zware olie vraagt alle zuurstof die aanwezig is in 10.000 liter zeewater. Bij bepaalde kwaliteiten van olie kan de verhouding zelfs oplopen tot 1 liter olie heeft 70.000 liter water - de daarin aanwezige zuurstof dan - nodig om tot afbraak te komen. Elke liter olie die op de oceaan wordt geloosd, vergt dus heel wat zuurstof en al is de oceaan groot, er is toch geen sprake van een onbeperkte hoeveelheid zuurstof, zodat de stofwisseling van de aarde wel eens in gevaar zou kunnen komen. Men weet dit wel degelijk. Het door mij gestelde is op aarde bekend, ik heb geen enkel feit genoemd dat niet op uw wereld bekend is. Maar wat zegt men? Wanneer wij onze olieschepen op een andere wijze moeten schoonmaken, wanneer het anders zou gaan, kost het te veel tijd en geld. Dat zou ten koste van onze toch al niet al te grote winst gaan. En als er geen winst is, is er geen werkgelegenheid en waar geen werkgelegenheid is, is geen plaats meer voor wenselijk leven

Maar moet de mens dan geheel buiten de natuur staan, moet de mens de communicatie met de natuur en het leven, het contact met alle bezielde en niet bezielde krachten dan maar prijsgeven, om elk jaar een kleine verhoging van inkomen te verkrijgen waarmee de stijging van kosten geheel of voor een deel gedekt is? Is dat dan het belangrijkste? Zeker, er is sprake van stijgende werkeloosheid, overal in de wereld en heus niet alleen in het Westen. Zelfs in een land als Japan zien wij bij bepaalde industrieën op het ogenblik verkorting van arbeidstijd optreden. Er is inderdaad een economische crisis of wij die nu wegpraten of niet. Maar veel belangrijker is de morele crisis die achter al deze verschijnselen schuilgaat. Veel belangrijker is het als mens steeds meer maatschappelijk geketend te worden, tot je als mens die weg niet meer verder kunt gaan en bezwijkt onder stoffelijke lasten. Veel sterker is de conditionering waardoor de vrije wil van de mens tot praktisch nul wordt gereduceerd, omdat het systeem belangrijker schijnt te zijn dan al het andere.

Ik dacht dat het belangrijker was in jezelf een vonk licht, een vonkje kracht te kennen en een beetje vreugde van een werkelijk levend bestaan te vinden, iets wat niet kan worden uitgedrukt in mooie cadeautjes die je krijgt, koopt of anderen kunt geven, maar die regelrecht tot uiting komt in de vitaliteit, de essentie van het in leven zijn, het contact hebben met de wereld en de omgeving. Ik dacht dat dit veel belangrijker was dan al die zaken die het establishment in stand houden. Let wel: Ik zeg niet dat de mensen die dit establishment in stand houden, bewust kwaad doen. Zij weten niet beter. Maar de moraal waarop men zich baseert, het feit dat men alles opoffert aan de mogelijkheid zelf materieel iets beter te worden, zonder ook maar een grein meer werkelijk geluk te kennen dat vind ik waanzinnig.

Het feit dat men alles op schijnt te willen offeren aan zijn angst ooit eens iets te kort te komen, schijnt mij waanzin toe. Een mens die gewoon leeft, kan in uw wereld praktisch alles krijgen wat hij werkelijk nodig heeft, zolang hij niet van zijn vrijheid van wil, van innerlijk beleven en denken wordt afgedrongen door de vaste regels van het gezag.

Denk nu niet dat dit een linkse redevoering is. Er zijn er onder u die dit alles beschouwen als een directe aantasting van uw maatschappij. Dit is mijn doel zeker niet. Ik begrijp de problemen van Akzo, Philips, Numoers (?) Ik begrijp ze. Ik begrijp zelfs dat, vanuit hun standpunt, hetgeen zij doen en hetgeen zij nog zullen doen, onvermijdelijk en noodzakelijk is. Ik ben ook niet rechts, zodat ik alleen maar zeg dat de arbeiders maar steeds meer eisen en dat daaruit het geheel van de verkeerde ontwikkelingen voortkomt. Neen. Ik zeg: de moraliteit van deze wereld is waardeloos, de mentaliteit van deze wereld is verkeerd. Ik zeg: de stijgende werkeloosheid is niet in de eerste plaats het symptoom van een economische crisis, maar: zij is het symptoom van een geheel verkeerde instelling bij de mens, zowel ten aanzien van zichzelf, de mensheid, als zijn milieu.

Misschien vindt u dit alles nog steeds geen geestelijk onderwerp. Ik kan dit begrijpen. Maar vraag u dan wel eens af wat u aan contact met de werkelijkheid verliest, wanneer u als een paard met kleppen u blindelings voort laat jagen langs een maatschappelijke weg die weliswaar in wie weet hoeveel eeuwen is gebaad, de weg van het gezag, maar die nu toch kennelijk vlak langs allerhande afgronden voert, terwijl u niet weet waarheen zij uiteindelijk leidt. Vraag u eens af, in hoeverre de mens geestelijk geschaad wordt, wanneer hij zijn integriteit en objectiviteit terzijde legt om in de eerste plaats de kleine groep, de stam waartoe hij behoort, te verdedigen. Vraag u eens af, in hoeverre de mens geestelijk geschaad wordt wanneer hij, om te kunnen beantwoorden aan de materialistisch ingestelde wereld van heden, zijn eigenlijke innerlijke mogelijkheden en zijn misschien in vele incarnaties verworven talenten, geestelijke krachten en belevingen - terzijde zet, ja, onderdrukt ten koste van veel gedane moeite, alleen maar om het uitgetreden pad verder te kunnen gaan.

Ik ben niet voor dictators. Ik ben niet voor anarchisten. Ik ben voor de mens en zijn geestelijke bewustwording. Er is op het ogenblik een proces aan de gang dat steeds scherper duidelijk zal maken dat er iets niet in orde is in uw wereld. Zeker, het probleem van de stijgende werkeloosheid, de stijgende lusteloosheid, het stijgende misbruik van alle waarden in de natuur, het steeds onnatuurlijker worden van het menselijk bestaan, kan als van voorbijgaande aard beschouwd worden, evenals het steeds meer maatschappelijk gebonden worden en steeds sterker in denken en leven geconditioneerd worden, de steeds grotere eenzijdigheid waarmee men alle zaken benadert. Maar is het wel zo tijdelijk? De stijgende werkeloosheid krijgt nu veel aandacht en toch is zij maar één van de symptomen van een gehele ontwikkeling, zij het dat dit symptoom u meer aanspreekt dan de vele andere verschijnselen. Toch zijn deze dingen geen hoofdzaken, maar eerder tekenen van een ziekte die de mensheid heeft aangetast, een ziektebeeld dat kennelijk mede de oorzaak ervoor is dat de mensen steeds minder zelfstandig schijnen te willen denken en steeds minder bereid zijn in te staan voor eigen bestaan en aansprakelijkheden.

Zoals, ondanks veelvuldig gebruik van de woorden, het merendeel van de mensen kennelijk niet consequent durft te denken in de termen van mensenliefde en werkelijke naastenliefde, ja, zelfs niet meer durft te denken in de termen van een werkelijk los zijn van het materiële. Daarom heb ik u dit onderwerp voorgelegd. Ik kan u spreken over het rapport van de club van Rome die ook heus wel enkele fouten in haar berekeningen gemaakt heeft; ik kan u spreken over de vele instanties op de wereld die fout na fout blijven maken, - ofschoon zij dit beseffen -, daar zij hun prestige achten boven alles. Je kunt naast de stijgende werkeloosheid vertrekken van al deze en nog vele ongenoemde punten die samenhangen met de toestand in de wereld van heden en altijd zul je op hetzelfde punt uitkomen: de mens. Niemand kan voor u een oplossing geven die in alle omstandigheden geldig is. Of u nu slachtoffer wordt van de stijgende werkeloosheid of zeker bent van uw plaats in het geheel, u kunt tegen al deze dingen (op wereldvlak) niets onmiddellijk iets doen. Het enige wat u tot stand kunt brengen, blijft beperkt tot een uzelf vrijmaken van de massaliteit en haar illusies.

U kunt misschien anderen niet onmiddellijk dwingen de natuur met wat meer begrip en respect te bejegenen, maar u kunt in ieder geval beginnen zelf wel respect daarvoor te tonen en anderen zo goed mogelijk duidelijk te maken waarom u dit doet. U kunt anderen niet dwingen om uw geestelijke krachten, inzichten en inspiraties als werkelijkheid te aanvaarden, maar u kunt beginnen zelf daarmee en daarnaar te leven. En zo kunt u beginnen het probleem op te lossen dat door alle grote concerns in de wereld, alle gouvernementen en instanties kennelijk niet opgelost kan worden. U kunt, door uw eigen gedrag te wijzigen wel degelijk iets bijdragen tot het oplossen van problemen als inflatie, stijgende werkeloosheid, toenemende schaarste aan grondstoffen, vervuiling van het milieu. Aan al deze dingen kunt ook u iets doen. Want de mentaliteit van de gemeenschap en de mensen zal moeten veranderen. En die verandering van mentaliteit zal zeker niet tot stand komen, zolang de mensen waaronder ook u, steeds maar alles blijven opofferen om een imago in stand te houden dat niet op feiten is gebaseerd.

U kunt uzelf wijzigen, omdat u niet zonder meer gebonden bent tegen eigen wil, omdat u van vele dingen enigszins los kunt staan. U kunt bijvoorbeeld uzelf losmaken van economische en sociale vooroordelen, stellingen en axioma's, u kunt dit zelfs doen ten aanzien van godsdienstige stellingen. U kunt zich los maken van het denkbeeld dat anderen wel weten wat goed voor u is en niet is, en zo gaan zoeken naar datgene wat werkelijk het goede voor u betekent en dit ook waar gaan maken. U kunt beginnen met zelf te leven in plaats u door anderen te laten leven. Daarmee begint dan de werkelijke omwenteling, een omwenteling die geestelijk van veel groter belang zal zijn, dan zij materieel ooit zal kunnen worden. Dan is er een stap verder gedaan in de richting van een soort mens die vrijelijk contact heeft met God en alle krachten in de natuur die ook tot een vrij en eerlijk contact komt met zijn medemensen en juist daardoor de stijgende werkeloosheid, de misvattingen in technologisch en sociaal opzicht op kan vangen, het geheel ombuigende in de richting van een gemeenschap van mensen die, in plaats van een veelheid van producten, het menselijk geluk en de menselijke harmonie voortbrengen. Indien u commentaar hebt ben ik bereid u te woord te staan.

Vraag: U hebt iets gezegd over het Westen en de USA ten aanzien van de verderfelijke bommenindustrie. Gaat het in Rusland beter?

Antwoord: Rusland is tezamen met een aantal Oostbloklanden een van de voornaamste wapenleveranciers in de wereld. Tezamen met Tsjecho-Slowakije, bijvoorbeeld verzorgt het op het ogenblik zelfs rond 80% van de illegale wapenhandel.

Vraag: U hebt het aldoor over het Westen gehad. Dit is toch verderfelijk, daar in de wereld de V.S. voortdurend worden aangevallen, maar over Rusland en de landen achter het IJzeren Gordijn hoort men niets.

Antwoord: Mag ik hier mijn commentaar geven? Ik heb de USA niet, uitdrukkelijk, niet aangevallen. Ik heb een bepaalde mentaliteit aangevallen en daarbij een voorbeeld gegeven dat als een van de meest flagrante ook u bekend kan zijn. Want de door mij geciteerde gegevens zijn allen in uw wereld gepubliceerd, deels in 1967, deels in 1971, deels zelfs nog in het begin van dit jaar. Ik heb juist deze voorbeelden genomen om uit te kunnen gaan van gegevens die ook voor u toegankelijk en dus controleerbaar zijn.

Ik zou u vele dingen over bijvoorbeeld Rusland kunnen zeggen, maar deze gegevens zijn voor u niet controleerbaar en hebben dus als bewijskrachtig argument weinig of geen betekenis. U zult mij in geen geval kunnen verwijten, zó u het noemen van bekende gegevens een aanval acht dat ik de USA meer heb aangevallen dan Frankrijk, Duitsland, België of Nederland zelf. Ook al heb ik niet vermeld dat uw land, zoals u bekend zal zijn, op het ogenblik een van de grootste drugleveranciers is in Europa. Indien u mijn onderwerp nader nagaat zult u mij wel toe willen geven dat er geen sprake was van een mij voegen naar een heersende en verderfelijke tendens, zo min als ik aan bepaalde gevoelens tegemoet ben gekomen, doch dat ik feiten heb genoemd, feiten die de betrokkenen mogelijk onaangenaam in de oren klinken en de voorstanders van bepaalde groepen mogelijk zullen kwetsen. Ik besef dit.

Maar ik heb feiten genoemd, mijn vriend, feiten die voor u in het Westen ook controleerbaar zijn. Hetgeen ik op uw vraag aan u voorlegde over de zogenaamde zwarte wapenhandel en het Oostblok kunt u waarschijnlijk niet controleren, hierover zult u nergens concrete gegevens kunnen aantreffen. Wel over alle punten die ik in mijn betoog aanhaalde. Wanneer ik u het een en ander zou vertellen over de ontwikkeling van verschrikkelijke wapens in USSR zou u mij waarschijnlijk niet eens geloven, ofschoon juist dit land de laatste tijd waar het elektronische wapens en dergelijke betreft, zeer grote vorderingen heeft gemaakt. Indien ik dergelijke dingen zou zeggen, zou u die dan zonder voorbehoud of protest willen geloven, alleen maar, omdat het dan over Rusland gaat? Neen. Laat ons dan maar bij de controleerbare gegevens, de reeds gepubliceerde gegevens blijven.

Trouwens, beklaag u ook maar niet te veel over het onrecht, aangedaan aan Amerika door anderen dan ons. Want het gaat ook dan in de meeste gevallen niet tegen de Amerikanen, maar tegen degenen die hen regeren en conditioneren. De USA, mijn vriend, wordt op het ogenblik grotendeels geregeerd door grote industrieën en hun lobby's. Een behoorlijk deel van die industrieën wordt bovendien nog gedreven met gangsterkapitaal. In uw eigen land wordt de regering bij tenminste 70% van haar beslissingen sterk beïnvloed door de belangen van bepaalde industrieën. Ook hier bestaan lobbyen. Hetzelfde geldt voor West-Duitsland en, in enigszins andere vorm kan ook gezegd worden dat industrie en leger de beslissingen van de regeringen van Rusland, Polen Hongarije, Roemenië beheersen.

Er is overal een establishment, overal treffen wij een regerende kaste die zichzelf niet als geregeerd schijnt te willen zien en evenmin schijnt te beseffen hoe zij de mensen in een bepaalde richting dwingt en de vrijheid van wil die voor een mens nog wel deels bestaat, ongedaan maakt. Deze kaste beseft niet eens dat zij de mensen in deze wereld dwingt lusteloos voort te gaan in één en dezelfde sleur, levende in een wereld die maar steeds vuiler en verrotter wordt. Ik heb eerder op de gevolgen hiervan willen wijzen dan op het bestaan van een dergelijke kaste en dit nog niet eens om de materiële effecten van hun optreden, maar om de geestelijke effecten die uit deze toestand voortkomen. Mentale en geestelijke invloeden door deze kaste veroorzaakt, hebben bijvoorbeeld in de USA gevoerd tot een toenemend racistisch extremisme bij zowel blank als zwart. Het optreden van deze groep heeft gevoerd tot een steeds algemener wordende minachting voor de wet en de belangen van anderen, zodra het ging om winstobjecten en industrie, zodat steeds weer duidelijke uiting wordt gegeven aan een minachting voor alle belangen van de gemeenschap en alle regels die gelden in de gemeenschap. Dit geldt ook in uw land.

Om u weer op enkele gepubliceerde en dus voor u controleerbare punten te wijzen: In het Botlek gebied draaien reeds meer dan één en een half jaar vier grote industrieën, alle vier gevaarlijk door hun producten, zonder dat tot op heden een geldige hinderwetvergunning, als vereist door de wet, is afgegeven. In de buurt van Amsterdam wordt gewerkt aan twee grote complexen, het een bestemd voor een oliemaatschappij, het andere voor een uitbreiding van een chemische industrie, terwijl nog geen volgens de wet noodzakelijke bouwvergunningen zijn afgegeven. Wilt u meer bewijzen hebben? Indien u niet gelooft dat de wet alleen in bepaalde gevallen opzij wordt gezet, moet u toch eens zonder vergunning een kippenhok of zo bouwen. U kunt nog dichterbij huis blijven: In Den Haag, dit zo democratisch geregeerde deel van Nederland, ziet men keer op keer de Raad, de vertegenwoordigers van het volk die men volgens de democratische procedure zou moeten raadplegen, voor voldongen feiten geplaatst. Miljoenen kostende projecten blijken keer op keer reeds aanbesteed en begonnen te zijn voor de Raad ook maar inzage krijgt en om goedkeuring wordt gevraagd. Toestemmingen worden gegeven, contracten worden vaak getekend voordat de vertegenwoordigers van het volk dat de kosten daarvan moet dragen, erin gekend werden. Misschien mag ik op deze zaken ook niet wijzen en acht u ook dit verwerpelijk en eenzijdig. Neem mij niet kwalijk dat ik dit zo zeg.

Ik wijs u op feiten, feiten die eenieder die zich daarvoor interesseert kan controleren. Ik wijs u bijvoorbeeld op het feit dat middendoor een stad in Nederland een enorme pijpleiding is gelegd.

De vervoerde stof daarin kan, wanneer er ook maar één enkele ernstige fout optreedt, een gehele wijk van die stad vernietigen door explosie. Niemand is tevoren daarin gekend. Elders is nabij een plaats met 70.000 inwoners een fabriek gebouwd die, wanneer er een fout in het verwerkingsproces ontstaat, een explosie zou kunnen veroorzaken die de gehele stad plat zou leggen, terwijl bovendien een reëel gevaar voor het ontsnappen van chloorhoudende gassen aanwezig is. Niemand is van het gevaar, aan deze industrie verbonden, tijdig op de hoogte gebracht. Ergens in een stuk natuurschoon waar vele toeristen frisse lucht plegen te happen, ligt een zwaarbewaakte geheime opslagplaats vol bommen. Indien deze strategische bommen zouden exploderen, zou men in Nederland van alle problemen af zijn. Niemand weet het. Men zou het misschien kunnen weten, maar men wil het niet weten, men mag het niet weten. Zover komt het zelfs in uw land door eenzijdigheid van voorlichting en eenzijdigheid van denken.

Indien u dit alles hoort, bent u dan niet met mij eens dat de mentaliteit, de instelling die tot deze ontwikkelingen en handelwijzen voert, verkeerd is? Vraagt u zich dan mogelijk toch met mij af of de werkeloosheid, symptoom van de ziekte in deze oligarchisch geregeerde - ondanks alle democratische pretenties - maatschappij, misschien zou kunnen worden omgezet in iets wat meer positief is, niet slechts voor hen die hun arbeidsplaats dreigen te verliezen, maar voor allen? Het zou al een grote vooruitgang zijn, wanneer deze moeilijkheden zouden voeren tot een groter begrip tussen mens en mens, en kunstmatig geschapen tegenstellingen weg zou doen vallen. Mogelijk kan dan voor veel ledige gewoontes, een werkelijk zoeken naar harmonie, geestelijke verdieping in de plaats komen. In deze geest heb ik u alles voorgelegd. Ik weet dat er mensen zijn die menen dat je niets moogt zeggen tegen de USA, Akzo, Philips, Hoogovens, de industrieën in Botlek. Zij menen dat dit alleen maar tot verdere ongewenste ontwikkelingen kan voeren. Ik stel daarentegen: al wat ik heb gezegd is waar. Het merendeel van de u door mij verstrekte gegevens, met uitzondering mogelijk van de opslag van bepaalde wapens in uw land en wapenleveranties vanuit het Oostblok, is controleerbaar.

Aan deze feiten heb ik een conclusie verbonden: De mens wordt geconditioneerd op een wijze waarbij zelfs zijn mogelijkheid tot vrijdenken en geestelijke ontplooiing in gevaar komt. Ik acht dit laatste erger dan alle moeilijkheden die de andere gegevens ooit zouden kunnen veroorzaken. Ik meen overigens dat uw opmerking hoe goed bedoeld dan ook over het gevaar bepaalde feiten te noemen, eens te meer een bewijs vormt voor de vreemde conditioneringen waaraan de mensen in de gehele wereld onderworpen zijn en stel er prijs op hieraan toe te voegen dat zelfs degenen die de anderen conditioneren veelal dit niet doen, om de mensen enig recht te ontnemen, maar alleen, omdat zij zelf niet meer weten wat zij anders zouden moeten doen om hun eigen positie en droom te kunnen handhaven. De mensheid acht zich op weg naar een 1000-jarig rijk van vrede, en beseft niet dat het geheel geleid wordt door blinden die alleen uit gewoonte voortstompelen, zonder het doel te zien waarheen zij anderen pretenderen te voeren. De volgelingen houden zich helaas zelden met de weg bezig, omdat zij het veel te druk hebben met het aannemen van een juiste houding en het ervoor zorgen dat ook anderen netjes in de pas blijven lopen. Dit, mijn vriend, zou de gehele mensheid wel eens fataal kunnen worden. Daarom hoop ik dat u mij deze uitvoerige beantwoording niet kwalijk neemt.

Vraag: Dank u, dit geldt dus ook voor achter het ijzeren gordijn?

Antwoord: Mijn vriend, dit geldt voor de gehele wereld. Dit geldt voor de gehele mensheid van heden. Ik hoopte dit duidelijk gemaakt te hebben. Nogmaals wijs ik erop dat door mij genoemde feiten slechts enkele exemplen zijn uit een haast onoverzienbare veelheid.

Ten slotte wil ik u erop wijzen dat wij, ook in de komende tijd, zo mogelijk niet zonder humor, ook al kwam ik daar niet aan toe, en zonder eenzijdigheid, proberen de mens van heden te confronteren met datgene wat hij kan doen wat hij kan zijn, wanneer hij zich maar niet te veel bindt aan de waarden en normen van een systeem dat zijn eigen ondeugdelijkheid in deze dagen steeds sterker gaat bewijzen. Hierbij hebben wij zeker onze kritiek op een systeem dat een van buiten bepaalde rangorde in stand houdt en zich baseert op een van boven opgelegde ordening, terwijl volgens ons de mensen zouden moeten komen tot een maatschappij waarin rangorde alleen door de eigen harmonie kan worden bepaald, het eigen begrip van verantwoordelijkheid ook.

Een maatschappij die verder zich niet meer baseert op verbruikswensen en eisen, maar eerder haar streven richt op geluk in het leven. En dit laatste is iets wat op een geheel andere wijze tot stand komt dan materiële bezitsvorming. Ik meen althans mijn standpunt in deze duidelijk genoeg gesteld te hebben. Ik eindig echter, zoals ik begonnen ben: Bedenk dat wij - en dus ook ik - niet alwetend of onfeilbaar zijn. Vorm uzelf een oordeel. Maar indien u een mening gevormd hebt, probeer dan, al is het maar in en vanuit uzelf, uw conclusies gestalte te geven in uw eigen wereld.

Ik dank u voor uw aandacht. (verkort)

EEN ACTUEEL ONDERWERP

ESOTERIE

Goedenavond, vrienden.

Hopelijk hebt u de kans gezien alle gekwetste gevoelens in de pauze te verbinden. Ik zou nu eveneens verder moeten gaan met een actueel onderwerp. De vraag is alleen maar: Wat is voor u werkelijk actueel?

Want als je kijkt naar de wereld, zijn voor de mensen de kleine dingen vaak veel actueler dan de grote, weet u dat? U zult het niet geloven, maar wanneer er ergens een oorlog uitbreekt, terwijl jij een schilderijtje wilt ophangen en op je duim slaat, is voor jou die duim het meest actueel. Een mens bekijkt de zaak altijd in verband met zichzelf. U kunt natuurlijk wel zeggen dat dat niet waar is. Maar ik heb bijvoorbeeld eens iemand gezien bij een mooie concertuitvoering. Ik zat boven en keek naar beneden. Ik weet niet, van wie er wat gespeeld werd, want ik ben in de muziek nooit zo thuis geweest. Ik zag een dame die op de een of andere manier een bandje was kwijtgeraakt. Het hele stuk heeft zij ernaar zitten grabbelen en eraan zitten denken. De muziek is aan haar wel geheel voorbij gegaan. Het meest actuele was voor die dame kennelijk de angst dat zij op een gegeven ogenblik in gala iets meer ten toon zou stellen, dan zij wel zou willen. Ik dacht zo dat dergelijke persoonlijke zaken in de werkelijke actualiteit van iets altijd wel een rol zouden spelen. De dingen die officieel actueel worden genoemd, doen je gemeenlijk niet te veel, behalve wanneer je tijd te veel hebt en dus blij bent je ergens druk over te kunnen maken. Dan maakt men zich druk over een wel of niet koffie uit Angola kopen. In mijn tijd zou men blij geweest zijn dat men wat echte koffie had, want heel wat gewone mensen dronken toen peekoffie of eikeltjeskoffie en dan niet die van de fabeltjeskrant.

Mogelijk denkt u dat iets dergelijks werkelijk tot de actualiteit behoort. Volgens mij is het actueler een wijze van leven te vinden waardoor je het met jezelf goed kunt vinden. En wanneer ik de mensen zo eens bekijk, heb ik het gevoel dat er heel wat onder hen lopen die ontzettend de p... aan zichzelf hebben. Omdat die mensen dat dan niet willen weten, doen zij maar of niemand anders deugt. (Juist) O dat moogt u rustig hardop zeggen, hoor. Ik hoor zo iets graag. Voor mij is de zaak tamelijk duidelijk en ik moet het bovendien kort maken, al vind ik het niet erg gezellig, wanneer iemand tegen mij zegt: "ga jij daar maar eens even praten, maar maak het niet te lang..." Niet meer dan 25 minuten krijg ik. Nu kun je natuurlijk heel wat zeggen in 25 minuten, maar het blijft de vraag wat je dan nog werkelijk gezegd hebt. Ik heb eens een politicus horen praten, een tegenstander van Domela Nieuwenhuis. Die man is twee uur aan het woord geweest, maar het enige wat hij werkelijk had gezegd was "Dag mannenbroeders..."

Ik zal proberen het beter te doen en het simpel te houden. Niet voor u, want u bent allemaal intellectueel, maar voor mij, want ik ben dat nooit geweest en wat ik de laatste tijd heb bijgeleerd, vertrouw ik niet helemaal. Maar dat komt misschien nog wel eens.

Wanneer u nu in uw leventje zit, uw geestje in uw dondertje hebt zitten, dan zijn de dingen die nu met u gebeuren voor u het enige werkelijk actuele. Over de rest kun je je wel druk maken, maar de meeste mensen, maken zich druk over zoveel andere dingen, omdat zij voor niemand willen weten wat er zeer actueel met hen zelf is misgegaan. Kijk nu eens naar die jonge kinderen, u weet wel, met baard en lange haren. Ze hebben soms mooi haar, zo mooi dat ik wel eens denk: had mijn wijf die vroeger maar gehad. Want die van mij had maar een rottig knoetje. Maar goed. Die kinderen gaan ontzettend te keer tegen de gehele wereld. Zij hebben tegen eenieder te demonstreren en zo. Soms hoor ik dat zo en denk: die hadden demonstrateur van mechanisch speelgoed moeten worden, dan hadden zij nog een goed inkomen gemaakt. Maar als je je afvraagt waarom zij zo intens tegen alles demonstreren, kom je tot de conclusie dat zij het voornamelijk met zichzelf niet eens zijn. De wereld deugt niet. Dat is waar. Maar heeft die wereld vroeger soms ooit wel gedeugd? De vraag is niet of de gehele wereld nu deugt of niet, maar of er soms een paar mensen zijn die deugen. En ik kan niet geloven dat je zelf ook maar iets meer deugt, wanneer je steeds maar schreeuwt dat niemand deugt. Wanneer je zo tegen de wereld te keer gaat, weet je heus wel dat je dat ook doet, omdat je geen vrede kunt hebben met jezelf, met wat je bent en wat je doet.

Maar zou het dan niet verstandiger zijn eerst eens te kijken of er een manier is waarop je met jezelf wat meer in vrede kunt leven? Heel wat mensen zouden minder demonstreren en meer doen, wanneer zij maar wat meer tevreden waren met zichzelf en zich maar eens wat minder onzeker voelden over hun betekenis in de wereld. Je kunt natuurlijk de een of andere ideale maatschappij fantaseren. Dat schijnt zelfs een oude heer die Solon of zo heette, ook gedaan te hebben. Die man wilde ook een ideale wereld opbouwen en zover ik weet, is daar ook al niets van terecht gekomen. Sindsdien hebben trouwens heel wat mensen ideaalbeelden van de maatschappij ontworpen. Alleen hebben zij altijd weer vergeten ook nog rekening te houden met andere mensen en daarom is er steeds weer niets van terecht gekomen. Daar staat tegenover dat er ook heel wat mensen zijn geweest die dachten: laat ze allemaal maar aanrotzooien, ik zal het zelf wel opknappen. Die mensen hebben soms de rit aangenomen naar de woestijn en hebben daar een tijdlang in vroomheid alleen gezeten, maar uiteindelijk kregen zij toch het gevoel dat zij nog iets moesten doen ook. Want als je eenmaal vrede hebt gesloten met jezelf, dan krijg je zo het gevoel: alles mooi en aardig, maar nu moet de wereld daar ook iets aan hebben.

Een mens die innerlijke vrede heeft gevonden, is net een vader met zijn eerste kind: die deelt overal sigaren uit. Want hij is blij en hij wil dat ook de wereld blij is. Daarom zou ik zeggen: vertel nu niet steeds weer dat de wereld blij moet worden en doe ondertussen of je grote lol hebt, terwijl je er bijna van kotst, maar probeer gewoon zelf eens wat gelukkig te zijn en deel dan dat geluk eens met een ander. Je kunt haast niets anders, wanneer je het geluk in jezelf hebt gevonden. Dan straal je een beetje van je eigen tevredenheid uit, van je eigen begrip. Dan heb je iets gedaan wat actueel en belangrijk is.

In mijn tijd waren er van die mensen die geloofden in een zekere meneer Bellamy. Er schijnt trouwens kort na mijn overlijden een film over hem uitgekomen te zijn, die heette tenminste ook 'Bel Ami'. Die goeie man vertelde over alles wat er in het jaar 2000 zou zijn. Sindsdien zitten de gelovigen te wachten, tot het jaar 2000 wordt. Maar denkt u nu werkelijk dat daardoor ook maar iets verandert? Zo zijn er ook mensen die steeds maar weer zeggen dat wij het allemaal mooi en lief moeten houden. Bent u ook zo? U weet wel, iemand willen vervloeken en dan mompelen: God zegene u? Het is natuurlijk de intentie die telt in zo'n geval, maar het klinkt natuurlijk wel beter. Maar toch moet je volgens mij maar liever niet zoveel komedie spelen naar buiten toe en alles heel gewoon aanpakken.

Zeg eens tegen jezelf: wat vind ik nu dat er mis is bij mij? Heb ik te weinig contact met de mensen? Nou ja, naar mij komen zij niet toe, dus laat ik dan maar eens naar de mensen gaan, wie weet.... Heb ik te veel ellende, neemt iedereen mij alles af en heeft iedereen kritiek? Barst. Ik zal eerst eens kijken in hoeverre zij gelijk kunnen hebben. En als ik zover ben dat zij niets meer terecht tegen mij kunnen zeggen en blijven zij doorgaan, dan kan ik hen misschien eens terug op de tenen trappen, dan weten zij tenminste wat zij anderen aandoen.

Maar je moet altijd eerst jezelf verbeteren. Iemand denkt hier aan 'verbeter de wereld en begin met jezelf'. Ik zou liever zeggen: 'verbeter jezelf, dan komt die wereld vanzelf wel'. Dus wanneer iemand vertelt dat je niets goed doet, wordt niet boos en geef hen een raad hoe ze het wel voor elkaar krijgen. Dat is hen dan meestal te duur of te moeilijk, maar dan weten zij tenminste waar het op staat. Wees in dat soort dingen vooral niet te slaafs of te afhankelijk. Want dan heb je altijd de kans ongelukkig te worden.

Mogelijk vindt u dit onbegrijpelijk, omdat de wereld zo liefdeloos is. Moet je maar denken dat je op dat gebied ook best zelf eens iets kunt beginnen. Je zou moeten leren, om gewoon, zomaar te leven. Veel geleerd heb ik nooit. Maar ik heb geleefd en ik ben gelukkig geweest en ik ben het nog. Ik ben er al lang achter: het is niet de vertoning die de dingen maakt, het is wat je van binnen waar hebt gemaakt. Die dingen die je niet eens meer gelooft, omdat je ze eenvoudig beleeft, zo zeker zijn zij voor je.

Kijk dat is volgens mij nu het meest actuele. Of de hele wereld nu verandert of niet dat is niet actueel. Maar een ogenblik dat gevoel in jezelf hebben dat alles goed is dat is actueel dat is het meest belangrijke in het leven voor mij. En nu moet ik gaan kappen. Hou je taai, hou je haaks en maak wat van je leven.

d.d. 21 april 1972